

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
dr hab. Józef Młyński, prof. UP
Instytut Spraw Społecznych
os. Stalowe 17
31-922 Kraków
tel. 512 373 315
e-mail: jozef.mlynski@up.krakow.pl

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

mgr lic. Agnieszki Hotłoś

Kwestia pokoju w dobie globalizacji. Analiza zagadnienia w kontekście nauczania społecznego kościoła na przełomie wieków, Kraków 2022, s. 352.

przygotowanej pod kierownictwem naukowym
ks. prof. UPJPII dr hab. Marka Kluza

Wprowadzenie

Pokój jako wartość uniwersalna stanowi najcenniejsze ogniwo harmonii oraz historii narodów, państw i człowieka. Jest dobrem całej ludzkości, kultury i społeczeństwa. W ten sposób wpisuje się w zasadność funkcjonowania globalnego świata, bo chociaż warunkuje globalny ład świata, to jednak wpisuje się w *glokalne* przestrzenie małych społeczeństw (globalnych wiosek). Z tej racji pokój jako wartość o wysokiej randze globalnego świata analizowany na poziomie *mikro*, *macro* i *mezo* struktury społeczeństw, jako element powiązanych sieci społecznych determinuje relacje międzynarodowe, państwowe, narodowe, społeczne i osobowe. Dla globalnego świata pozostaje wartością jednego organizmu, w którym połączone części warunkują ład i spokój społeczny.

Trzeba przyznać, iż zagadnienie pokoju w perspektywie społecznych obszarów analizy, należy relatywnie do rzadko podejmowanych jako kwestia analizy badawczej na poziomie katolickiej nauki społecznej. Stąd już we wstępie recenzji warto podkreślić walor i trud

naukowo-badawczy podjęty przez Doktorantkę w obszarze tematycznym. *Analiza pokoju w kontekście nauczania społecznego Kościoła na przełomie wieków*, jest nie tylko warta naukowych penetracji, ale nade wszystko empirycznych analiz współczesnego świata. Tym bardziej, współczesne społeczeństwo w którym egzystuje człowiek poddawane jest wielu przeobrażeniom korelującym z różnymi zmianami ogniskującymi się w świecie globalnym postindustrialnym, cechującym się nie tylko dyskursem nauki na poziomie interdyscyplinarnych osiągnięć, badań międzynarodowych, ale też rozwojem technologii, transformacją nowoczesnych struktur międzynarodowych, czy przemian osobowościowych. Podmiotem tych przeobrażeń i przemian jest człowiek dla którego wartość pokoju od zawsze warunkuje stabilność państwa i osobistej egzystencji.

Przeprowadzona rzetelna analiza literatury, w oparciu o badania wraz z uzasadnionymi wnioskami i postulatami praktycznymi są cennym źródłem wiedzy z perspektywy uzupełniania obszarów badawczych KNS, jako gałęzi nauk teologicznych. Słuszność zaś podjęcia zagadnienia badawczego przez Doktorantkę szczególnie w odniesieniu do specyfiki pokoju, wynika z wieku kryzysów światowych, doświadczanych traum oraz dramatów wojennych w dobie globalizacji oraz przemian społecznych nie zwalniających tempa a odsłaniających coraz to nowe aspekty rzeczywistości człowieka. Z tej racji należy podkreślić szczególną wartość dysertacji przygotowanej pod kierunkiem naukowym ks. prof. dr hab. Marka Kluza. Tematyka relatywnie rzadko podejmowana w naukach teologicznych, poza dokumentami Kościoła Katolickiego znalazła swoje merytoryczne uzupełnienie, jakiego potrzeba w odniesieniu do dekonstruowanych trendów, zmian społeczno-politycznych, gospodarczych, technologicznych, jak też funkcjonowania człowieka i rodziny. W tym kontekście podjęcia naukowo-badawczego opracowania wyróżnionych w temacie pracy kategorii świadczy, iż dysertacja jest wielowątkowym, chociaż względnie interdyscyplinarnym projektem, wpisującym się w najnowsze trendy badań, a mającym swoje konsekwencje dla katechezy, pracy duszpasterskiej oraz przewodnictwa duchowego.

1. Formalna struktura pracy

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska liczy 352 stron i składa się z: abstraktu podkreślającego podstawowe założenia teoretyczne, problem badawczy i cel dysertacji, słów kluczowych pozwalających czytelnikowi zaznajomić się z treściami pracy (2-3), spisu treści (4-7), wykazu skrótów (8-9), bibliografii (10-33), wstępu (34-45), pięciu głównych rozdziałów stanowiących *corpus* dysertacji (46-346) oraz zakończenia (347-350).

Rozprawa doktorska przyjęła spójną i logiczną strukturę. Składa się bowiem z pięciu rozdziałów oraz odpowiednio przyporządkowanych podrozdziałów o zróżnicowanej i dobrze uzasadnionej problematyce. W poszczególnych rozdziałach Doktorantka analizuje wyodrębnione kategorie, opisując je w ujęciu naukowym, co wzmacnia wartość merytoryczną pracy. Można zatem stwierdzić, że opisuje kluczowe kategorie pojęciowe wyprowadzając je z przyjętego myślenia teoretycznego ulokowanych w katolickiej nauce społecznej. Całość zwieńczona jest *Podsumowaniem* zawierającym liczne przemyślenia i praktyczne aplikacje oraz rekomendacje dla dalszych badań i naukowych wskazań.

Warto podkreślić, iż Doktorantka na każdym etapie konstruowania pracy ukazuje intelektualną drogę, potrafi bowiem precyzyjnie formułować myśli, uzasadniać wybory, wskazywać źródła zainteresowań badawczych. Jest świadoma swoich celów, tego o czym pisze oraz uzasadnia naukowo-badawczą wartość i walor analizowanego tematu.

2. Ocena merytorycznej zawartości dysertacji

Analiza pokoju we współczesnym świecie i to w dobie globalizacji jest niezwykle ważnym przedmiotem naukowo-badawczym. Szczególnie w obecnych uwarunkowaniach międzynarodowych i świata, a Europy wschodniej przede wszystkim, pokój jawi się jako podstawa stabilizacji życia ludzkiego. Konflikt militarny przy granicy Polski zobiektywizowany w Ukrainie w wyniku napaści Federacji Rosyjskiej na Ukrainę jest tego bezspornie dobrym przykładem. Pokój bowiem należy do szczególnych dóbr człowieka, każdego społeczeństwa i narodu. Z tej racji wymaga nieustającej troski. Taki wymiar troski kwestii pokoju został zarysowany w nauczaniu Soboru Watykańskiego II i nauki społecznej głoszonej przez poszczególnych papieży. Niewątpliwie droga do pokoju jest dialog, którego edukacja należy do zadań wychowawczych i socjalizacyjnych środowiska rodzinnego. Jest owocem realizowanych działań społecznych i politycznych. Nade wszystko pełni funkcję we wszystkich konfliktach interpersonalnych i społecznych.

Troska o pokój jest permanentną nauką Kościoła Katolickiego stającą się wyzwaniem po wielkich doświadczeniach wojen XX-w. Niestety pomimo tragicznych nieszczęść poprzedniego stulecia, jakich doświadczyła ludzkość, kwestia pokoju ciągle pozostaje istotnym wymiarem dramatów ówczesnych czasów. Niewątpliwie wszelkie kryzysy, również te związane z konfliktami zbrojnymi rodzą się w człowieku, gdyż pokój pozostaje w szczególności zagrożony tam gdzie człowiek zostaje odarty z godności, przypisanej mu z definicji i miłości bliźniego. Fundamentem bowiem budowania pokoju w społeczeństwach,

państwach i rodzinie, oraz zachowanie harmonijnych stosunków międzynarodowych implikowane jest prawami człowieka. Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela” (art.30). Z tej racji pokój jako wartość fundamentalna jest najcenniejszym dobrem człowieka, społeczeństwa, i Kościoła. Trzeba w tym miejscu zgodzić się z Autorką, że *walka o pokój jest walką moralną, zaś globalizacja stwarza szereg możliwości umacniania lub budowania pokoju począwszy od serca ludzkiego, rodziny, społeczności, lokalnej, wspólnoty narodowej Az po organizacji międzynarodowe. (s.3).*

Doktorantka podejmując problematykę kwestii pokoju w dobie globalizacji w kontekście analizy nauczania społecznego kościoła omawia z sukcesem, co pozwala stwierdzić, że Jej projekt naukowo-badawczy będzie stanowił cenne źródło poznania i wiedzy w obszarach eksplorowanych omówień.

Autorka w pięciu rozdziałach poddała krytycznej analizie kategorie: globalizacja, pokój, społeczny wymiar globalizacji, gospodarczy wymiar globalizacji, kulturowy wymiar globalizacji, zagrożenia pokoju, szanse umacniania pokoju, godność człowieka, dobro wspólne, wartości moralne, dylematy etyczne, etyczny wymiar globalizacji, co stanowi holistyczne podejście do omawianej problematyki rozprawy.

W pierwszym rozdziale - *Rzeczywistość pokoju w świetle (nauki) myśli społecznej kościoła* – Pani mgr lic. A. Hotło zgodnie z naukowymi standardami koncentruje się na terminologicznym i teoretycznym uzasadnieniu pojęć dla pracy wiodących kwestii i w sześciu podpunktach analizuje: chrześcijańską koncepcję pokoju; człowiek droga do pokoju; pokój owocem wewnętrznej przemiany człowieka; moralny obowiązek troski o pokój; dążenie do dobra wspólnego istotą pokoju; rozwój nowym imieniem pokoju. Analiza pokoju w przyjętych podrozdziałach jest cennym walorem porządkującym myślenie o rzeczywistości pokoju w nauce, w której Autorka wychodzi od prąźródła a kończy na rozwoju, jako integralnej drodze warunkującej trwałość pokoju. Cennym poznawczo wydaje się analiza w tej części pracy moralnego obowiązku troski o pokój w kontekście wartości (s. 78), promocji kultury (s.85), solidarności (s. 89). Warto także zwrócić uwagę podkreślenie przez Autorkę, iż budowanie pokoju uwarunkowane jest integralnym rozwojem człowieka oraz zwrócenie uwagi na postęp społeczny i gospodarczy, który zależy od rozumnego, działania w duchu solidarności. W kontekście współczesnych kryzysów globalnych, a wśród nich kryzysów militarnych, szczególnie na wschodzie budowanie pokoju na sprawiedliwi społeczności i ludzkiej wydaje się być najistotniejsze.

Kolejny wątek podjęty, jakże istotny, w drugim rozdziale – zgodnie z logiczną strukturą

opisu pojęć i kategorii – poświęca Doktorantka *Globalizacji jako procesie, który wpływa na rzeczywistość pokoju*. Specyfikę opisu globalizacji ujmuje w czterech perspektywach, mianowicie: charakterystyki globalizacji w kontekście szerokiej aktywności człowieka na poziomie gospodarczym, politycznym, społecznym i kulturowym (s.119). Semantyczne ujęcie tej kwestii jest jasno i naukowo opracowane; wielowymiarowości globalizacji w obszarach badawczych (społeczny, kulturowy, gospodarczy); edukacyjnej roli globalizacji uwarunkowanej postępowaniem naukowo-technicznym oraz środkami społecznego przekazu. Trzeba zgodzić się z Autorką, iż środki społecznego przekazu powinny stanowić narzędzie prawdy i obiektywnie przekazywać rzeczywistość. W dobie globalizacji media zwykle przenoszą to, co globalne na to, co odbieranej jest lokalnie. Internet bowiem stał się powszechną drogą komunikacji i dialogu; Kościół wobec globalizacji będący drogą do jej etycznego wymiaru oceny rzeczywistości i egzystencji człowieka. Z tej racji Kościół katolicki jest także drogą do pokoju w kontekście odczytywanej globalnej rzeczywistości stacja niejako na straży bezpieczeństwa i pokoju.

W rozdziale trzecim *Globalizacja barierą budowania pokoju* Doktorantka przeprowadza odbiorcę przez meandry omawianego zagadnienia odnosząc się w badawczym obszarze do pięciu naukowych zakresów zagrożeń dla pokoju: deprecjacji człowieka negatywnych przemian relacji społecznych, globalizacji gospodarki, konfrontacji kultur oraz potencjalnych zagrożeń pokoju we współczesnym zglobalizowanym świecie. Wyróżnione obszary tematyczne przedstawia w sposób przemyślany, dojrzały, przyjmując styl narracji sprawozdawczo-krytycznej. Szczególnie warto podkreślić wartość ostatniego podrozdziału, w którym Autorka poprzez wskazane źródła bada i naukowo analizuje kwestie współczesnych zagrożeń pokoju wywołanych przez zbrojenia, konflikty zbrojne oraz terroryzm. Te ostatnie coraz częściej stanowią bezpośrednie zagrożenia dla zglobalizowanego świata i społeczności globalnych.

Zakończenie rozdziału trzeciego stanowi dobry wstęp i wprowadzenie w problematykę kolejnego czwartego rozdziału *Globalizacja w służbie pokoju*, co potwierdza spójność prowadzonego argumentacji oraz konstruowanie narracji tak, by przeprowadzić czytelnika przez złożoną, wielokontekstową analizę tematu podjętej dysertacji. Autorka z bowiem opisuje zagrożenia pokoju i zarazem buduje rozwiązania wskazując na szanse budowania pokoju w szeroko rozumianym kontekście rzeczywistości współczesnego świata. Szanse budowania pokoju upatruje w: promocji człowieka, zaangażowaniu społecznym rodziny ludzkiej oraz solidarności społecznej, rozwoju gospodarczym, kulturze globalnej. W ostatnim podpunkcie zaś podkreśla potencjalne szanse pokoju w dobie globalizacji. W tej ostatniej odsłonie szanse

umacniania światowego pokoju Doktorantka widzi w jego budowaniu, ponieważ pokoju nie można raz na zawsze zdobyć, permanentnie należy go budować. Pierwszym miejscem budowania pokoju jest serce człowieka; zachowaniu pokoju, uwarunkowanego zaangażowaniem wszystkich ludzi, wspólnot, polityków, organizacji społecznych, międzynarodowych, przywódców religijnych, kierujących się dialogiem, prawdą i sprawiedliwością; przywracaniu pokój poprzez różne możliwe formy i organizacje współczesnego czasu; wymuszanie pokoju na arenie międzynarodowej. Doktorantka słusznie koncentruje się zagadnieniach, kształtujących społeczne, narodowe i międzynarodowe konteksty budowania pokoju.

Zagadnieniu specyfiki dysertacji Autorka poddaje eksploracji ostatni rozdział, piątą *Pokój w dobie globalizacji*. Niejako w lustrzanym odbiciu poprzedniego rozdziału, z naukową dociekliwością analizuje omawiane zagadnienie wskazując na to czy pokój potrzebuje globalizacji oraz czy człowiek może posiłkować się globalizacją w celu budowania pokoju. W podjętej analizie omawia następujące zagadnienia: pokój serca i globalizacja; pokój w rodzinie i globalizacja; pokój w społeczności lokalnej i globalizacja; pokój światowy i globalizacja oraz budowanie cywilizacji miłości w dobie globalizacji.

Reasumując: Przedstawiona do oceny dysertacja ma walor poznawczy, naukowy i badawczy. Potwierdza umiejętność krytycznej analizy treści i prezentowania wiedzy zgodnie z przyjętymi ramami teoretycznymi i kategoriami poznawczymi. Treść pracy jest dowodem, że Doktorantka właściwie przeanalizowała temat, dokonała dobrego wyboru i z naukową skrupulatnością zanalizowała postawiony problem osadzając go w obszarze interdyscyplinarnym. Tym samym należy podkreślić, że główny cel pracy, jakim było przedstawienie kwestii pokoju w kontekście globalizacji został osiągnięty. Należy zauważyć, że dzięki podjętej problematyce Doktorantka osiągnęła jeszcze jeden cel, mianowicie uświadomiła odbiorcy, jak ważnym zagadnieniem współczesnych czasów jest pokój i odpowiedzialność każdego za budowanie pokoju w przestrzeni współczesnego świata. Walorem pracy jest także właściwe osadzenie problemu w kontekście Katolickiej Nauki Społecznej. Równie cennym asumptem przedstawionej do recenzji pracy naukowej jest także, co poniekąd wydaje się oczywistym, wprowadzenie i wnioski zawarte w każdym rozdziale.

Dojrzałość projektu badawczego, rzetelność naukowego wywodu, przejrzystość struktury pracy, a także umiejętności w zakresie analizy i interpretacji źródłowych przytaczanych z dostępnych badań oraz materiałów teoretycznych zadecydowały o sukcesie zrealizowanego przez Panią mgr lic. Agnieszkę Hotłoś projektu naukowego.

Zadaniem recenzenta jest jednak wskazać na pewne niedociągnięcia, które w każdej chwili można dopracować, doprecyzować, tak, aby całość rozprawy stała się cennym studium na półce biblioteki. W tym obszarze uważam, iż należałoby uwyraźnić problem pracy, wskazać także jeszcze na metodę pracy stanowiącej badanie dokumentów źródłowych.

W zakończeniu pracy dosyć relatywnie wybrzmiała odpowiedź na założony cel i problem pracy. Autorka, pewno z przeoczenia nie wyznaczyła pewnych praktycznych postulatów dla współczesnych kierunków nauki.

Wydaje się, że chociaż Doktorantka pisze o pokoju, to nieco zbyt obszernie dokonuje analizy globalizacji, połączenie tych dwóch zagadnień, jest jednak niewątpliwie ważne. Niewątpliwie uwzględniony aparat naukowy dotyczący problematyki pracy został odpowiednio zanalizowany. Tym bardziej, iż globalizacja, znana pod obecnym imieniem, znana jest przynajmniej od dwóch pokoleń, co stanowi o jej procesie historycznym, trwa i jest już kwestą epokową. W tym kontekście można postawić pytanie czy globalizacja jest wyzwaniem dla pokoju, czy pokój dla globalizacji.

W moim przekonaniu Doktorantka, co jest oczywistym mocno koncentruje się na globalizacji, natomiast relatywnie odnosi się do pokoju. Pokój zaś ważny jest w kontekście doby globalizacji, ale jego miejscem realizacji jest środowisko lokalne – glokalne, stanowiące uwarunkowania społeczne, kulturowe, religijne. Jak zatem pokój osadzić w glokanej wiosce?

Do namysłu Doktorantki kieruję myśl, iż w przypadku publikacji dysertacji w postaci monografii proszę o zwrócenie uwagi na język narracji w którym pojawiają się zwroty i nawoływania charakterystyczne dla narracji katechetycznej. Uważam, też, iż w tytule monografii warto dookreślić drugą część tytułu: *Analiza zagadnienia w kontekście nauczania społecznego kościoła katolickiego na przełomie wieków*.

3. Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa Pani mgr lic Agnieszki Hotłoś pt. *Kwestia pokoju w dobie globalizacji. Analiza zagadnienia w kontekście nauczania społecznego kościoła na przełomie wieków* sytuuje w centrum teologii moralnej, katolickiej nauki społecznej, nauk socjologicznych, nauk o bezpieczeństwie i nauk o polityce, szczególnie w obszarach polityk publicznych. Stwierdzam że Autorka porusza ważną (incydentalnie podejmowaną) i aktualną problematykę społecznego nauczania kościoła katolickiego. Paca jest dobrze osadzona w przyjętych przez Autorkę perspektywach teoretycznych, poprawna metodologicznie. Wyróżnia

się zaangażowaniem czytelnika w prowadzoną narrację oraz umiejętnością podejmowania dyskusji na temat pokoju w dobie globalizacji.

Przedstawiona do recenzji praca jest samodzielna, naukowo poprawna o bogatej literaturze źródłowej. Z powyższych racji spełnia wszystkie warunki stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Ponadto proponuje, aby praca został wyróżniona.

Wyrażając pozytywną opinię o wykonanej pracy, wnoszę do **Prześwietnej Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie** o kontynuowanie i dopuszczenie Pani mgr lic. Agnieszki Hotłoś do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

.....

RECENZENT

Kraków, dnia 8 stycznia 2023 r.